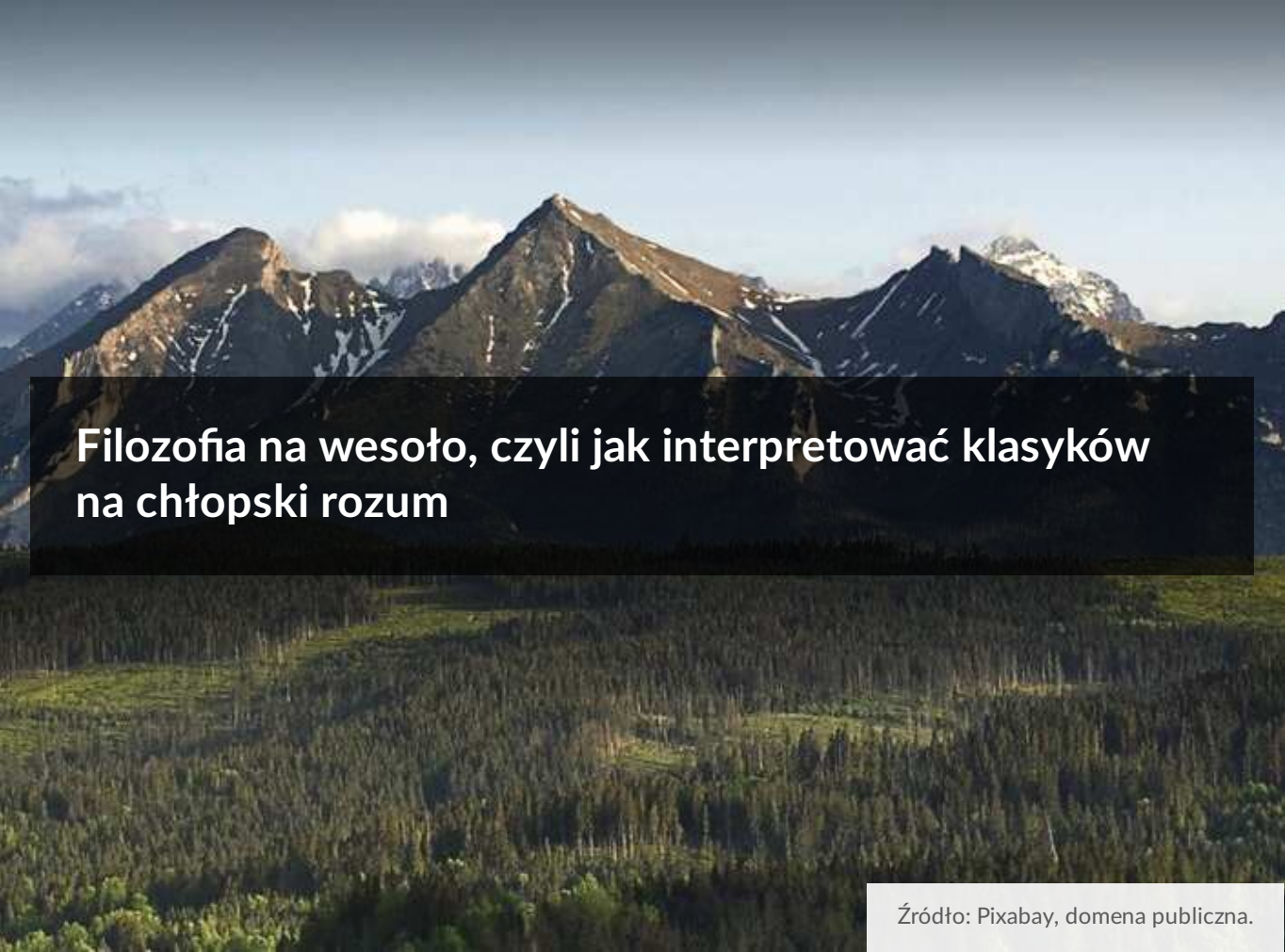

Filozofia na wesoło, czyli jak interpretować klasyków na chłopski rozum

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Józef Tischner, *Historia filozofii po góralsku*, Kraków 2018, s. 15–16.
- Źródło: Józef Tischner, *Historia filozofii po góralsku*, Kraków 2018, s. 5.
- Źródło: Fryderyk Nietzsche, *Poza dobrem i złem*, Warszawa 1907, s. 12–13.

Filozofia na wesoło, czyli jak interpretować klasyków na chłopski rozum

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Filozofia kojarzy się potocznie z nauką trudną, a do tego niemal nikomu do niczego niepotrzebną. Uprawiający filozofię to w powszechnym mniemaniu zaniedbali starcy, którzy zamknięci w gabinetach i bibliotekach wymyślają teorie, z których niewiele wynika dla ludzkości. Dzieje się tak, ponieważ filozofia jest jedną z najmniej zrozumiałych dziedzin wiedzy. By ją uprawiać, trzeba mieć szerokie horyzonty myślowe i duże kompetencje kulturowe. Niektórzy uważają ją za bezużyteczną, bo nie mają świadomości, jak ją wykorzystywać w codziennym życiu. Tak powstaje błędne koło. Filozofii rzadko uczymy się w szkole, a więc mamy o niej marne pojęcie. Skoro mamy marne pojęcie, utrwalamy stereotypy z nią związane. W efekcie jest ona spychana do uniwersyteckich katedr, z których rzadko kiedy wyziera, aby objawić się zwykłemu człowiekowi.

Szkoda, bowiem nie ma bardziej uniwersalnej nauki niż filozofia. Z poglądów różnych myślicieli wyłania się nieco bardziej spójny obraz rzeczywistości, niż nam się zazwyczaj wydaje. Jednak, aby to dostrzec, trzeba w ogóle po filozofię sięgnąć, pochylić się nad książką o tematyce filozoficznej, obejrzeć film, w którym stawia się

filozoficzne pytania, posłuchać refleksyjnej muzyki z filozoficznym przesłaniem. To zaś wymaga od odbiorcy wysiłku intelektualnego, który zawsze się opłaca. Filozofia to bowiem z greckiego umiłowanie mądrości. Mądrość zaś objawia się w zrozumieniu swojej niewiedzy i pogodzeniu się z tym – zgodnie z maksymą przypisywaną Sokratesowi: „wiem, że nic nie wiem”. Im więcej poznajemy, tym bardziej uświadamiamy sobie swoją małość wobec ogromu mądrości.

Warto zatem do swojej wiedzy-niewiedzy docierać małymi krokami. Takim pierwszym krokiem w świat filozofii mogą być *Wariacje Tischnerowskie. Kabaret filozoficzny*. Artur „Baron” Więcek stworzył przedstawienie na podstawie *Filozofii po góralsku* Józefa Tischnera, filozofa, który prawdopodobnie miał największy wpływ na upowszechnienie tej nauki wśród maluczkich. Krótko mówiąc: oddał filozofię zwykłym ludziom, przekładając ją na zrozumiały dla wszystkich język, ubrany w metafory codzienności.

Twoje cele

- Poznasz sylwetkę księdza-filozofa, Józefa Tischnera.
- Zrozumiesz istotę nauczania filozofii.
- Zbadasz, w jaki sposób Józef Tischner odnosił myśli filozoficzne do życia górali.
- Przeanalizujesz fragmenty tekstów Józefa Tischnera.
- Poznasz wpływ filozofii na popkulturę.

Uwaga, lekcja do zrealizowania po obejrzeniu spektaklu *Wariacje Tischnerowskie. Kabaret filozoficzny* Artura „Barona” Więcka (dostępny m.in. na vod.tvp.pl).

Materiał spoza podstawy programowej.

Przeczytaj

O reżyserze

Artur „Baron” Więcek urodził się w 1967 roku w Limanowej. Jest polskim scenarzystą i reżyserem filmowym. W swej pracy twórczej często współpracuje z Witoldem Beresiem. Wspólnie piszą scenariusze, które później przenoszą na ekran. Więcek odpowiedzialny jest w tym zespole za reżyserię. Największą popularność przyniosły im produkcje telewizyjne odnoszące się do filozofii księdza Józefa Tischnera, *Historia filozofii po góralsku według Józefa Tischnera*. Zrealizowali też kilka filmów fabularnych, które z dużą sympatią zostały przyjęte przez publiczność, były to np. *Anioł w Krakowie*, *Zakochany Anioł* czy *Wszystkie kobiety Mateusza*. Więcek jest laureatem Nagrody za debiut reżyserski na Festiwalu Polskich Filmów Fabularnych w Gdyni.

Źródło: Sławek - Więcek Artur, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 2.0.

O autorze

Józef Tischner urodził się w Starym Sączu w 1931 roku. Jego dzieciństwo było wyjątkowe. Z jednej strony w kontaktach z rówieśnikami stykał się z [kulturą góralską](#),

z drugiej zaś pochodził z inteligenckiego domu — jego rodzice byli nauczycielami, a dom, w którym mieszkał, pełen był książek. Tischner początkowo studiował prawo na Uniwersytecie Jagiellońskim, jednak już po roku zrezygnował z tych studiów, wybierając drogę wiary. Dostał się do seminarium duchownego i rozpoczął studia na Wydziale Teologicznym. Kierunek jego początkowych zainteresowań filozofią wyznaczyli filozofowie niemieccy. Po otrzymaniu święceń kapłańskich spełniał swe powinności jako ksiądz i katecheta. Od połowy lat 60. XX w. związał się ze środowiskiem krakowskiego wydawnictwa Znak. W latach 70. wydał swoją pierwszą książkę, *Świat ludzkiej nadziei*, i od razu rozpoczął pracę nad kolejną: *Polskim kształtem dialogu*, wpisując się w modną wówczas tendencję zderzenia chrześcijaństwa i marksizmu. Lata 80. XX w. to czas powstania dzieł *Myślenie według wartości* i *Polska jest Ojczyzną*. Lata 90. przyniosły Tischnerowi największą sławę, jego pisma zostały docenione i stał się w Polsce autorytetem moralnym oraz specjalistą od tematyki związanej z demokracją, transformacją systemową i relacjami państwo-Kościół. Powstały wówczas książki: *Nieszczęsny dar wolności*, *Spowiedź rewolucjonisty*, *W krainie schorowanej wyobraźni*, *Ksiądz na manowcach*. W końcu lat 90. ukazały się dwa najbardziej znane jego dzieła: *Filozofia dramatu* i *Historia filozofii po góralsku*. Nie bez znaczenia dla jego twórczości były także audycje radiowe i programy telewizyjne, w tym niezwykle popularny *Siedem grzechów głównych po góralsku*. Ksiądz Józef Tischner pisał praktycznie do samej śmierci w 2000 roku.

Dla zainteresowanych

Więcej o filozofii Tischnera i fenomenologii znajdziesz w tych lekcjach:

- [Józef Tischner: w poszukiwaniu nadziei](#)
- [Słownik filozoficzny: Emmanuel Lévinas](#)
- [Współczesna filozofia polska: przedstawiciele](#)
- [Czym jest fenomenologia?](#)

Zarys fabuły

Zapytaj się najbliższej ci osoby, kto może uprawiać filozofię oraz jak wyobraża sobie filozofa. Artur „Baron” Więcek podejmuje próbę sformułowania odpowiedzi na to pytanie w spektaklu *Wariacje Tischnerowskie. Kabaret filozoficzny*. Bohaterem sztuki jest ksiądz-filozof, Jegomość Autor (Piotr Cyrwus). Podejmuje on próbę napisania filozofii po góralsku, co spotyka się ze zdziwieniem ze strony Gospodyni (Beata Schimscheiner).

Polecenie: Na podstawie telewizyjnej realizacji spektaklu spróbuj sformułować pytanie filozoficzne lub tezę, jakie stawia Jegomość Autor na początku sztuki.

Źródło: Teatr Stu, Teatr Telewizji, kadr ze spektaklu *Wariacje Tischnerowskie. Kabaret filozoficzny*, tylko do użytku edukacyjnego.

„– Co było na początku?

– Na początku czego?”

W scenie z karczmy, w której udział biorą Jędrzek (Andrzej Róg), Józek (Marcin Zacharzewski), Wawrzek (Jerzy Trela) i Marysia (Monika Kępka) pojawia się jedno z najważniejszych pytań filozoficznych – pytanie o pochodzenie wszelkich bytów. Odpowiedzi na nie próbowano udzielić już w mitach, podaniach, tekstach religijnych. Pytanie o byt stało się podstawą działalności pierwszych filozofów.

Polecenie: Z podanej sceny w spektaklu wynotuj trzy pytania filozoficzne, jakie formułują jej bohaterowie. Do których koncepcji odwołano się w przytoczonej scenie?

Źródło: Teatr Stu, Teatr Telewizji, kadr ze spektaklu *Wariacje Tischnerowskie. Kabaret filozoficzny*, tylko do użytku edukacyjnego.

„– A ty Jasiu, co robisz?

– Szukam człowieka.”

Ta krótka scena, której bohaterami są Jegomość Artur i Jasiiek (Krzysztof Pluskota), nawiązuje do jednej z anegdot z życia Diogenesa. Ten filozof cyniczny swoim ekstrawaganckim zachowaniem prowokował współczesnych mu ludzi do namysłu nad rzeczywistością. Pewnego dnia Diogenes spacerował ulicami Koryntu z zapaloną latarnią. Gdy zapytano go o to, co robi, miał odpowiedzieć: „Szukam człowieka”.

Źródło: Teatr Stu, Teatr Telewizji, kadr ze spektaklu *Wariacje Tischnerowskie. Kabaret filozoficzny*, tylko do użytku edukacyjnego.

Historia filozofii po góralsku. Kabaret filozoficzny to przedstawienie złożone z kilku [skeczy](#) utkanych z wybranych tekstów książki ks. Józefa Tischnera. Głównym bohaterem sztuki jest ksiądz-filozof. To on czyni wprowadzenia do skeczy odgrywanych przez aktorów. Celem sztuki jest pokazanie, jak różne koncepcje filozoficzne wywiedzione ze starożytnej Grecji mają wpływ na współczesnych

mieszkańców Podhala. Ich zachowania odpowiadają ideom i koncepcjom starożytnych myślicieli. Niekiedy przed widzem pojawia się w związku z tym niemałe wyzwanie wynikające z konieczności rozszyfrowania, do jakiego filozofa odnoszą się poszczególne zachowania. Ważnym elementem sztuki jest gwara góralska. To ona dodaje całości kolorytu, uwiarygadnia bohaterów i wpisuje się w koncepcję filozofii stosowanej w codziennym życiu konkretnej [grupy etnicznej](#).

Słownik

grupa etniczna

grupa społeczna, którą charakteryzuje tylko jej właściwy zespół cech: nazwa (etnonim), język lub zdecydowanie odmienna gwara, wspólne pochodzenie z określonego terytorium lub od wspólnego przodka, świadomość historii i kultury, system wartości i symbolika grupowa, religia, poczucie więzi łączącej jej członków przy jednoczesnym dystansie do innych grup

Podhalanie

są najbardziej wyróżniającą się grupą polskich górali dzięki zachowaniu i kultywowaniu odrębnej gwary i kultury. Geneza grupy Podhalan jest związana z osadnictwem pasterskim i późniejszym osadnictwem rolniczym. W kulturze i języku Podhalan są zachowane liczne składniki tradycyjnej kultury pasterskiej wspólne dla pasterstwa karpackiego (organizacja wypasu, strój, sprzęty, zdobnictwo, nazewnictwo). Zachowany do dziś charakterystyczny typ budownictwa, który na przeł. XIX i XX w. stał się inspiracją zakopiańskiego stylu; bogata sztuka ludowa — malarstwo na szkle, rzeźba i snycerstwo, kowalstwo, hafciarstwo itp., bogata obrzędowość, odrębna muzyka i tańce, rozwinięta literatura regionalna. Liczne elementy kultury artystycznej i duchowej Podhalan weszły do kultury narodowej. Jest to grupa o silnym poczuciu odrębności regionalnej i dużych uzdolnieniach artystycznych, o czym świadczą licznie tu działające zespoły pieśni i tańca, twórcy ludowi, gawędziarze, muzycy oraz często organizowane różnorodne imprezy folklorystyczne

skecz

scenka o żartobliwej treści i żywym, dowcipnym dialogu, grywana w kabaretach i teatrach estradowych

Audiobook

Polecenie 1

Podaj dwa obszary kultury popularnej, w których obecna jest filozofia, i określ jej funkcje.

Polecenie 2

Co wyróżnia *Wariacje Tischnerowskie* na gruncie filozoficznych tekstów kultury popularnej? Wymień przynajmniej trzy cechy obejrzanej sztuki.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/P13TenEIM>

Filozofia to z języka greckiego umiłowanie mądrości. Jest to nauka stara jak świat. Jej korzenie sięgają czasów, kiedy pierwsi ludzie zaczęli się zastanawiać, zadawać pytania i szukać odpowiedzi. Niekiedy odpowiedzi są oczywiście niemożliwe, szczególnie jeżeli ludzkie pytania dotyczą metafizyki, czyli wszystkiego tego, co duchowe, czego nie da się dotknąć, zobaczyć, a tym samym zmierzyć i zważyć. W tym jest nieco podobna do wiary. Niekiedy można nawet powiedzieć, że bez wiary nie byłoby filozofii. Oczywiście jest to stwierdzenie dość paradoksalne, gdyż duża część filozofów to ateści. Z drugiej strony religie chrześcijańska, judaistyczna, buddyjska, muzułmańska czy hinduistyczna mają swoje rozwinięte gałęzie filozofii. I wiary, i filozofii nie sposób wyjaśnić (bo taka ich natura). Dlatego, aby zrozumieć filozofię, potrzeba dobrej woli — choćby takiej jak u Foxa Muldera z *Archiwum X*,

którego dewizą, wypisaną na plakacie w jego biurze były słowa „CHCĘ UWIERZYĆ”.

Filozofia jest też elementem kultury popularnej. Wiele jej np. w *Gwiezdnych wojnach* czy *Władcy pierścieni*. Choć na pierwszy rzut oka może wydawać się, że to filmy typowo rozrywkowe, to gdy spojrzeć na nie okiem humanisty, okazuje się, że pełne są one odniesień filozoficznych i próbują odpowiadać na pytania, z którymi ludzkość zmagą się od najdawniejszych czasów. Co więcej, aby w pełni odczytać niektóre teksty kultury popularnej i cieszyć się podpowierzchniową interpretacją, konieczna jest znajomość filozofii – przynajmniej w zakresie podstawowym.

Ba! Są nawet filmowi reżyserzy, których całą twórczość można określić mianem filmowej rozprawy filozoficznej. Należał do nich Krzysztof Kieślowski, Andriej Tarkowski czy Ingmar Bergman. Ich twórczość jest wymagająca dla odbiorców. Żąda kulturowych kompetencji odbiorczych i powoduje pewien dyskomfort odbiorczy. Na trudne pytania o naturę ludzką zazwyczaj otrzymujemy gorzkie odpowiedzi, które niezbyt dobrze świadczą o nas jako o gatunku ludzkim.

Istnieje też filozofia ujmowana na gruncie popkultury jako źródło ironii. Ferdynand Kiepski z popularnego serialu telewizyjnego *Świat według Kiepskich* zwykł kwitować różne kwestie wymagające refleksji parafrazując Williama Szekspira: „są rzeczy na niebie i ziemi, o których się fizjologom nie śniło”. Źródło komizmu w tym przypadku jest dwojakie, jedni będą się śmiać z tego, że Kiepski pomylił słowo filozof i fizjolog, inni zaś uśmiechną się, odnajdując szekspirowskie rozterki u rodzimego bezrobotnego pijaka. Ma to też konsekwencje dla postrzegania samej filozofii. Niektórzy stwierdzą, że filozofia to taka „kiepska” dziedzina nauki, nikomu niepotrzebna i uprawiana przez leniwych obiboków. Ta droga wprowadzenia do pop-filozofii niekiedy zatem okazuje się ślepą uliczką. Odbija się to zaś w różnych zwrotach, określeniach i frazeologizmach, np. „chłopska filozofia” czy „filozofowanie sierpem i młotem”.

Filozofia po góralsku i kabaret powstały na jej podstawie jest w tym zakresie dziełem wyjątkowym. Pokazuje, czym jest filozofia w codziennym życiu górali. Ksiądz, związany z tą grupą etniczną, zdystansowany do siebie erudyta i filozof, potrafił z codziennych obserwacji wyprowadzać koncepcje godne Arystotelesa. Dzięki temu wprowadził filozofię do życia zwykłych ludzi i z ich życia codziennego także ją wywodził. Dzięki swemu wyczuciu słowa nie banalizował

myśli filozoficznej, a raczej przekładał ją na lokalny język. Może nawet niekiedy balansował po cienkiej granicy *sacrum* filozofii i *profanum* codzienności. I tak powstało dzieło wielowymiarowe. Jednych zachwyca trafnością obserwacji i świetnym wyczuciem ironii, innym zaś w przejrzysty sposób tłumaczy, o co właściwie w całej tej filozofii chodzi.

Tekst: Małgorzata Bazan.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Polecenie 3

Zapoznaj się z poniższym fragmentem *Historii filozofii po góralsku* i zastanów się, na czym polega komizm tego tekstu. Odpowiedz na pytanie, czy tylko na zastosowaniu gwary podhalańskiej?

” Józef Tischner

Historia filozofii po góralsku

Grecy napisali, że nojznacniejszy pomiędzy nimi był Antystenes z Aten. Ale Antystenes to nie był zodyn Antystenes, ino Stasek Szewczyk z miasta, z ulice Królowej Jadwigi.

Szewczyków na Podholu jest moc. A i Stasków między nimi niemało. Jedyn jest nawet w Łopusznej. Ale w mieście na ulicy Królowej Jadwigi jest Stasek Szewczyk eden i jego to pote Grecy przemianowali na Antystenesa i nazwali cynikiem. Z tórn nazwóm jest cało sprawa. Bo „cynik” z grecka znacy telo co „pies”. Jedni godajóm, że Stasek rod rozprawioł siadający na psiej budzie, inksi ze mioł „psie zycie”. Po prowdzie to było inacyj. Cynik znacy telo co: cy-nikt? No bo patrzący na Staska i natoty, co go słuchali, mógbys pomyśleć: takie to nikto.

A kie posłuchos, co gadajóm, to cujes: to nie zodne nikto, to jest ftosi! I na koździutkim kroku umie ci taki pokazać, że ón jest gość! No bo tak. Godos ze Staskiym, tłumacys mu to i owo. I juz se myślis, żeś mu przetłumaczył, a ón ci sie to pyto: „a konkretnie, to o co ci idzie?”. I stajes głupi, jak cap. Bo tak ogólnie, toś był mądry, ale konkretnie, toś głupi. A Stasek był mądry konkretnie. I to jest hrubo różnica: być mądrym ogólnie i być mądrym konkretnie. Sokrates – rzeke Jędrək Kudasik – był mądry ogólnie i byłby zginón, kieby jego baba nie była mądro konkretnie i go nie uratowała. Stasek miał takóm śpiewke, bo kozdy górol mo se śpiewke: „Choćby kiedy kany co, abo co, no to co; cy tu nima cym, cy kany, cy tu nima cym, cy co? Toto hej, toto wej, toto wtoto, to ku tymu, coby jej jako tako, jako tako i jemu”. I to było konkretne. A Sokrates to prawiyl, ze ani tak, ani tak, i to było ogólne. Stasek i Jędrək prostowali se rozумы, jeden na ogólne, a drugi na konkretne. Powiym wóm, było cego posłuchać. A Staska nic tak nie ciesyło, jako śleboda. Cuł tóm ślebode we wnuku, w dusy, w sercu. Miał ci ón w dusy mur, co sie nim odgradzoł od świata. Świat z jednej strony muru, a on w środku, jako skała. I nie było, powiem wom, na świecie takiej sieły, coby go przez tyn mur spętać mogła. Mogeś go zabić, aleś go na swoje kopyto nie przerobiyl. A i do szczęcio nie trza mu było duzo. Sóm sobie wystarcoł. Godoł: –Bogaty-k, bo móm, co fcym; patrzym na to, na co patrzeć worce; słuchóm tego, co słuchanio godne; mogym pogwarzować z Jędrzkiem o sytkim, co gwary worce; cegosmi jesce trza? Romek Dzioboń opowiadał, ze Stasek z miasta naucyl go odróżniać to, co jest jego, od tego, co nie jest jego. Co jest twoje? Twoje jest to, co se zamarzys. O rešte nie dboj. I tymu w Romku urodzyl sie poeta: zamarzył se świat i go miał. Wymarzony świat wse lepszy od prowdziwego. Jako i wymarzone baba. Baba prowdziwo wse niepewno. Hej.

Polecenie 4

Odpowiedz na pytania. Jak myślisz: czy zastosowany przez J. Tischnera zabieg przybliżenia filozofii zwykłym ludziom ma szansę powodzenia? Czy znasz podobne przykłady popularyzacji filozofii?

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Zaznacz źródła inspiracji Józefa Tischnera.

☐ myśl Emmanuela Lévinasa

☐ Martin Heidegger

☐ fenomenologia

☐ filozofia przyrody

☐ encykliki Jana Pawła II

☐ nieortodoksyjne teologie

☐ tomizm

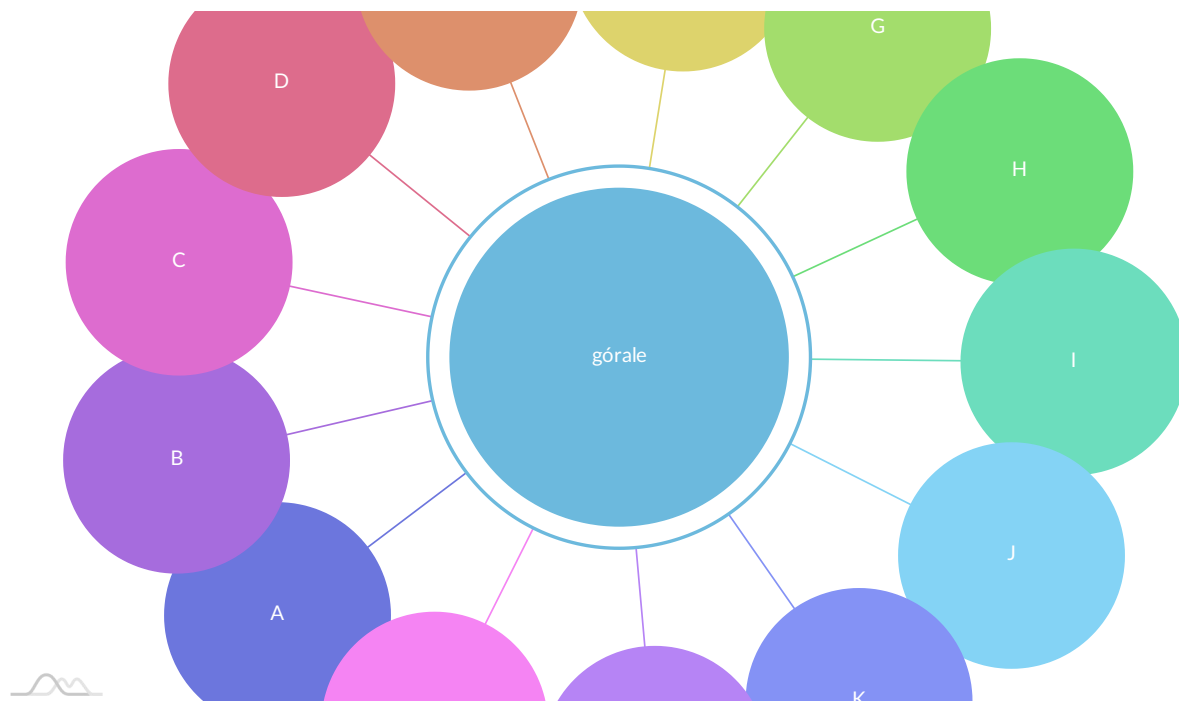
☐ neoplatonizm

☐ tradycja katolicka

Ćwiczenie 2

Scharakteryzuj górali ukazanych w przedstawieniu kabaretowym Artura „Barona” Więcka. Posłuż się w tym celu mapą myśli.

Ćwiczenie 3

Myśli i koncepcje greckich filozofów, zarówno w książce Tischnera *Historia filozofii po góralsku*, jak i w kabarecie filozoficznym zostały przedstawione jako anegdoty o współcześnie żyjących góralach. Poza wymiarem estetycznym, takie działanie ma również wymierne korzyści dla współczesnego widza/czytelnika. Wypisz przynajmniej trzy.

Ćwiczenie 4

W przedstawieniu, podobnie zresztą jak i w *Historii filozofii po góralsku*, bohaterowie sprzeczą się o to, co było na początku. Ich wypowiedzi nawiązują do myśli jońskich filozofów przyrody: Heraklita z Efezu, Anaksymandra, Anaksymenesa. Stworzyli oni koncepcje filozoficzne odnoszące się do prapoczątków świata. Dopasuj pierwotną materię do filozofa i górala – bohatera kabaretu i książki.

Jędrzek Chmurom z Pyzówki

Anaksymander

Bezkres

Anaksymenes

Powietrze

Ogień

Heraklit z Efezu

Stefek Łaciok z Chyżnego

Józek Staszek z Marusyny

Ćwiczenie 5

Kabaret odwołuje się do kultury antycznej i pojawia się w nim stwierdzenie, że Grekom „trafiło do gustu ino to, co się kończyło źle”. Wymień trzy tragedie bądź mity greckie, na podstawie których Tischner przedstawiony w kabarecie mógł dojść do przekonania o pesymistycznym usposobieniu starożytnych Greków.

Ćwiczenie 6

We wprowadzeniu do kabaretu, podobnie zresztą jak i do książki Tischnera, pojawia się refleksja o pochodzeniu filozofii i pierwszych filozofów. Filozof posługuje się w tym fragmencie absurdem, który służy uwypukleniu i wykpieniu pewnej myśli. Zapoznaj się także z drugim w kolejności fragmentem *Poza dobrem i złem* Fryderyka Nietzschego i napisz, przed czym próbuje przestrzegać czytelników autor *Filozofii po góralsku*.

” Józef Tischner

Historia filozofii po góralsku

Na początku wsędy byli górole, a dopiero pote porobiyli się Turcy i Żydzi. Górole byli tyz piyrnymi „filozofami”. „Filozof” — to jest pedziane po grecku. Znacy telo co: „mędroł”. A to jest pedziane po grecku dla niepoznaki. Niby, po co mo fto wiedzieć, jak było na początku? Ale Grecy to nie byli Grecy, ino górole, co udawali greka. Bo na początku nie było Greków, ino wsędy byli górole. Filozof posługuje się tu absurdem, który służy uwypukleniu i wykpieniu pewnej myśli. Przeczytaj poniższy fragment *Poza dobrem i złem* Fryderyka Nietzschego i napisz, przed czym próbuje przestrzegać czytelników autor *Filozofii po góralsku*.

Źródło: Józef Tischner, *Historia filozofii po góralsku*, Kraków 2018, s. 5.

” Fryderyk Nietzsche

Poza dobrem i złem

„Nie wierzę zatem, iż „popęd ku poznaniu” jest ojcem filozofii, lecz że jakiś inny popęd, i w tym wypadku poznaniem (i niepoznaniem) jeno jako swem posłużył się narzędziem. Kto wszakże zasadnicze popędy człowieka z tego rozpatruje stanowiska, o ile one tu właśnie jako inspirujące geniusze (lub demony i koboldy) wpływ swój wywierać mogły, ten się przekona, iż wszystkie uprawiały kiedyś filozofię i że każdy z osobna rad by właśnie siebie przedstawić jako ostateczny cel

istnienia i jako uprawnionego władcę wszystkich innych popędów,
gdyż każdy popęd żądny jest władzy i jako taki próbuje filozofować.”

Źródło: Fryderyk Nietzsche, *Poza dobrem i złem*, Warszawa 1907, s. 12–13.

Ćwiczenie 7

Tischner nakazuje także w dosadny sposób zdystansowanie się wobec różnych koncepcji filozoficznych roszczących sobie prawa do bycia prawdami. Wymień trzy rodzaje prawdy, które pojawiają się w kabarecie.

Ćwiczenie 8

Wyołbrzymienie oparte na stereotypie jest cechą skeczów kabaretowych. Aby uwypuklić pewne idee i myśli, Tischner i Więcek posługują się niekiedy stereotypowymi obrazami dotyczącymi np. górali albo kobiet. Na początku przedstawienia poznajemy gospodynię księdza. Zamiatając izbę, nuci ona piosenkę *W stylu tele-video-zyjnym* zespołu Trebunie Tutki. *Przeczytaj słowa tej piosenki i wymień trzy stereotypy miejskiej kobiety obecne w utworze.*

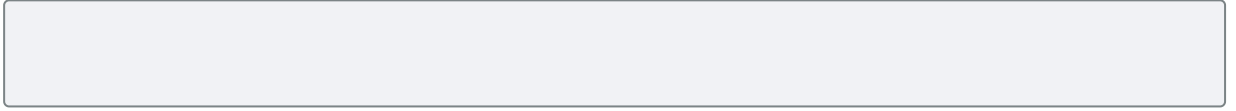
” Ni ma to jak babie w mieście,
Nic nie robi ino se śpi,
Ni ma to jak babie w mieście,
Nic nie robi ino se śpi,
Chłop pokupi automaty,
Co wypierom syćkie smaty.

Pościerajom syćkie kurze,
W siuterynie i na górze,
I wytrzepiom tyz dywany,
Te włosiaste i baranie.

Na jarmark baba nie chodzi,
Ino jom chłop autem wozi,
Drzyć obcasy modne?
— Suzuki jest wygodne.

Po jarmarku moda koze,
Spędzić krapkę casu w barze;
Wypić fulla, zjeść hotdoga,
Du domu kręto droga.

Zabocyli se przy piwku,
O dziecyskak w domach małych,
Co bez calućki dzień cekały,
Ojca, matki wyzierały.

Dla nauczyciela

Autor: Paweł Kaniowski

Przedmiot: Filozofia

Temat: Filozofia na wesoło, czyli jak interpretować klasyków na chłopski rozum

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Cele kształcenia – wymagania ogólne

II. Świadomość wpływu starożytnej filozofii greckiej na europejską kulturę późniejszych epok, a zwłaszcza na literaturę piękną, naukę i religię.

IV. Dostrzeganie w poglądach wielkich filozofów starożytnych paradygmatów myślowych, które są obecne w kulturze aż do czasów dzisiejszych.

V. Identyfikowanie różnych problemów, stanowisk i nurtów filozoficznych na przykładach pytań i twierdzeń wielkich filozofów starożytnych.

Zakres rozszerzony

I. Świadomość znaczenia filozofii jako istotnej części dziedzictwa kultury śródziemnomorskiej.

II. Rozpoznawanie związków między filozofią a innymi działami kultury europejskiej, zwłaszcza między filozofią a sztuką (w tym literaturą piękną), religią i nauką.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne. Uczeń:

- przedstawia sylwetkę księdza-filozofa, Józefa Tischnera;
- wyjaśnia istotę nauczania filozofii;
- bada, w jaki sposób Józef Tischner odnosił myśli filozoficzne do życia górali;
- analizuje fragmenty tekstów Józefa Tischnera;
- zajmuje stanowisko w dyskusji o wpływie filozofii na popkulturę.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja;
- mapa myśli;
- rozmowa kierowana.

Formy pracy:

- praca indywidualna;

- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Uczniowie zapoznają się z treściami w sekcji „Przeczytaj”.

Faza wprowadzająca:

1. Prowadzący zajęcia loguje się na platformie, wyświetla temat lekcji oraz cele. Wspólnie z uczestnikami zajęć ustala kryteria sukcesu.
2. Krótka rozmowa wprowadzająca w temat lekcji: kim był Józef Tischner i jaki jest jego wkład w popularyzację filozofii?

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie wspólnie z nauczycielem omawiają treść obejrzanego przed lekcją przedstawienia. Zwrócenie uwagi na najważniejsze treści. Uporządkowanie wiedzy za pomocą np. mapy myśli lub rybiego szkieletu.
2. **Praca z multimedium.** Nauczyciel wyświetla materiał z sekcji „Audiobook”, a następnie czyta polecenie *Wskaż dwa obszary kultury popularnej, w których obecna jest filozofia, i określ jej funkcje. Co wyróżnia Wariacje Tischnerowskie na*

gruncie filozoficznych tekstów kultury popularnej? Wymień przynajmniej trzy cechy obejrzanej sztuki. Uczniowie wykonują zadanie w parach. Następnie wybrana osoba prezentuje propozycję odpowiedzi, a pozostali uczniowie ustosunkowują się do niej. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia ją, udzielając uczniom informacji zwrotnej.

3. **Ćwiczenia przedmiotowe.** Uczniowie dobierają się w pary i wykonują ćwiczenia nr 1-4. Następnie konsultują swoje rozwiązania z inną parą uczniów i ustalają jedną wersję odpowiedzi.
4. **Dyskusja.** Uczniowie w parach lub w grupach opracowują argumenty w dyskusji na temat: *czy kultura popularna to dobre miejsce dla filozofii?* Następnie zajmują miejsce w klasie zgodnie ze swoimi przekonaniem i biorą udział w dyskusji nad sposobami popularyzowania filozofii, m.in. przez wprowadzenie jej do kultury popularnej. Ważne, żeby uczniowie podali również inne przykłady obecności treści filozoficznych w kulturze (mogą je przygotować przed lekcją).

Faza podsumowująca:

1. Wszyscy uczniowie podsumowują zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Ćwiczenia 5-8 z sekcji „Sprawdź się”.

Materiały pomocnicze:

- Tatarkiewicz W., *Historia filozofii*, Warszawa 2005.
- Lipman M., Sharp A., Oscanyan F., *Filozofia w szkole*, Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, Warszawa 1997.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Uczniowie mogą wykorzystać medium w sekcji „Audiobook” jako inspirację do przygotowania własnej prezentacji multimedialnej.

